

Krystyna Górnicka
Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Nauk Społecznych
Praca doktorska napisana pod naukowym kierunkiem:
Dra hab. Mariusza Kwiatkowskiego, prof. UZ
Promotor pomocniczy: Dr Joanna Frątczak-Müller

Najtrudniejszy wskaźnik. Bariery tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej. Studium socjologiczne

Praca jest socjologicznym studium empirycznym dotyczącym względnie nowej praktyki społecznej jaką jest ekonomia społeczna. Jej atrybutem jest realizacja celów społecznych za pomocą środków ekonomicznych, między innymi poprzez tworzenie miejsc pracy dla osób defaworyzowanych na rynku. Praca zawiera opis, interpretację i ocenę przygotowanego na potrzeby wdrażania środków unijnych w perspektywie 2014-2020 systemu ekonomii społecznej w Polsce z punktu widzenia jego zdolności do tworzenia miejsc pracy. W badaniu wykorzystano trzy rodzaje metod – analizę treści, analizę zawartości oraz sondaż. Badania reaktywne były prowadzone z przedstawicielami trzech typów podmiotów (interesariuszy) – instytucji zarządzających lub pośredniczących (IZ/IP), regionalnych ośrodków polityki społecznej (ROPS) oraz ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES).

Głównym celem badań była identyfikacja, opis i wyjaśnienie barier tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej. Natomiast główny problem miał postać pytania i został sformułowany następująco: *Jakie są zasadnicze przyczyny ograniczenia skuteczności (bariery) działań w tworzeniu miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej?*

Podjęcie wskazanego tematu i celu badań na gruncie socjologii wynika z kilku przesłanek. Po pierwsze, temat pracy wpisuje się w tradycyjny nurt badań nad relacjami między sferą społeczną a gospodarczą. Ekonomia społeczna (ES) to rozwijana w Polsce w ciągu ostatnich dwóch dekad, finansowana głównie ze środków Unii Europejskiej (UE), sfera aktywności społeczno-gospodarczej, która ma uzupełniać lub korygować niedomagania gospodarki rynkowej i jednocześnie wzmacniać obywateli, społeczeństwo i demokrację. Po drugie, praca wypełnia lukę poznawczą w zakresie badań nad efektywnością systemu wsparcia, a tym samym nad skutecznością działań w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. W perspektywie finansowej 2014-2020 na wsparcie gospodarki społecznej w regionach zaplanowano w ramach regionalnych programów operacyjnych ponad 1 mld PLN. Środki te mają służyć tworzeniu trwałych i wysokiej jakości miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej. Zgodnie z zapisami

Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r., dzięki środkom unijnym powinno powstać w ramach finansowania z regionalnych programów operacyjnych ponad 20 tys. miejsc pracy. Analiza dynamiki realizowanych zadań wskazuje na to, że powstanie ich nieco ponad 11 tys. W pracy podjęto próbę zidentyfikowania przyczyn tej rozbieżności. Po trzeciej, przyjęto założenie, że identyfikacja i wyjaśnienie barier tworzenia miejsc pracy będą możliwe dzięki przyjęciu perspektywy instytucjonalnej, która przejawia się, między innymi w postaci analizy systemu wsparcia zarówno na poziomie założeń (akty prawne, dokumenty strategiczne), form organizacyjnych (organizacja systemu wsparcia w regionach) oraz metodyki pracy (praca z beneficjentami).

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy ma charakter teoretyczny, drugi został poświęcony zagadnieniom metodologicznym, natomiast pozostałe trzy składają się na część empiryczną. Rozdział pierwszy przedstawia kluczowe teorie, podejścia i pojęcia z zakresu omawianej problematyki oraz opisuje zasadnicze elementy badanego systemu. Szczególnie istotne z punktu widzenia celu pracy są dwa aspekty. Po pierwsze, ulokowanie zasadniczego problemu w kontekście reintegracyjnej funkcji ekonomii społecznej. Po drugie, charakterystyka i uzasadnienie wybranego podejścia teoretycznego (socjologia sfery publicznej) i ram interpretacyjnych (nowy instytucjonalizm). Rozdział drugi przedstawia założenia metodologiczne pracy i zawiera opis zamysłu badawczego, który jest odpowiedzią na zidentyfikowaną lukę poznawczą. Ustalenia poczynione w pierwszych dwóch rozdziałach stanowią punkt odniesienia dla danych i interpretacji przedstawionych w części empirycznej pracy, która składa się z trzech rozdziałów. Celem pierwszego z nich jest przedstawienie i omówienie potencjalnych czynników ograniczających, utrudniających lub znacząco podnoszących koszty tworzenia miejsc pracy, które wynikają z założeń systemu wsparcia. Zostały do nich zaliczone: (1) zakłócenia ciągłości w funkcjonowaniu instytucji odpowiedzialnych za proces konstruowania i wdrażania programu rozwoju ES, (2) niezgodność i zmienność zapisów w dokumentach programowych, (3) niespójność pomiędzy programowaniem krajowym a regionalnym. Rozdział czwarty został poświęcony barierom wynikającym z założeń organizacji wsparcia. Zidentyfikowano i omówiono w nim: (1) niejednorodne zasady i koncepcje funkcjonowania OWES w regionach, (2) niejednoznaczne wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz (3) przewagę działań animacyjnych i aktywizacji społecznej nad aktywizacją zawodową. Ostatni, piąty rozdział, poświęcony jest barierom wynikającym z koncepcji i przebiegu bezpośredniej pracy z klientami. Do czynników metodycznych zaliczono: (1) trudności w pozyskaniu beneficjentów ostatecznych, (2) niski

prestż i słabą rozpoznawalności spółdzielni socjalnych oraz (3) ograniczoną umiejętność sformalizowanej współpracy.

W zakończeniu, na podstawie zebranych danych dokonano syntezy głównych ustaleń, odnosząc się kolejno do wszystkich problemów badawczych. Przedstawiono też autorską interpretację zidentyfikowanych barier oraz sformułowano kilka rekomendacji skierowanych do instytucji publicznych odpowiedzialnych za system wsparcia, postulując zmiany, których wprowadzenie wydaje się niezbędne w świetle przedstawionych ustaleń.

